

Korinth Kro og den industrielle dannelse på Brahetrolleborg

Ingrid Markussen
Professor dr. philos.

Korinth Kro er en bygning med en interessant funktionshistorie, der går en del år tilbage før dens start som kgl. privilegeret kro. Da Johan Ludvig Reventlow døde i 1801, måtte godsets økonomi stabiliseres. Derfor blev matriklen Korinth solgt på auktion samme efterår. Højstbydende var købmand Simon Ploug fra Fåborg, som købte matriklen med hovedbygning og udhuse samt 12 td. land for 505 rigsdaler. I skifteprotokollen fremgår det, at købmand Ploug ved købet *overtager* det kongelige privilegium til at drive matriklen som kro, og stedet benævnes som værtshus, det vil sige en kro, der tilbød rejsende ophold og mad. Har den gjort brug af det kgl. privilegium før 1801, må det have været ganske kort, fordi Korinthbygningen i 1790'erne havde flere andre funktioner.

Navnet Korinth fik matriklen omkring 1787-88, da Sybille Reventlow og familiens gode ven, digteren Jens Baggesen morede sig med at navngive gårde og huse under godset. Mange af gårdene fik navne som betegnede en mental habitus, Lykkenssæde, Aldershvile, Nøjsomhed, Sønnershaab etc., medens husene fik navne efter geografiske beliggenheder, Leipzig, Sparta, Athen m.v. Navnet Korinth angiver altså, at stedet ikke var en bondegård. Gennem matrikelfortegnelser kan vi se, at der til matriklen hørte stor jordlod med hovedbygning, bryggershus og svinesti. Det har ikke været muligt at finde dokumentation for byggeår eller oplysninger om bygningens funktion længer tilbage end midt i 1790'erne, hvor det et par år rummede et seminarium og en kostskole.

I 1794 blev der oprettet et Lærerseminarium på Brahetrolleborg, og Korinthbygningen blev da hjemsted for det man kaldte et *Interim seminarium*, der skulle fungere indtil seminariets bygninger, stod færdige. Seminariet på Brahetrolleborg blev 4-årigt og skulle uddanne lærere til landdistrikterne efter oplysningstidens nye pædagogiske principper. Fagkredsen var stor og præget af, at seminaristerne skulle lære at arbejde selvstændigt med skriftlige opgaver og øve sig i at undervise praktisk ved, at den nærliggende skole i Haagerup blev nedlagt og elever herfra blev undervist i Seminariets skole. I det hele taget fik praktisk arbejde stor plads, om ikke altid i selve undervisningen, så i fritidsbeskæftigelse.

Seminariet var nemlig en kostskole, så fritiden kunne inddrages til ekstra undervisning. Seminaristerne skulle lære at dreje og skære, trykke bøger og arbejde i haven med at plante og beskære frugttræer, dyrke mange slags grønsager m.v. Fag som naturkundskab og naturlære var vigtige og det teoretiske stof skulle suppleres med iagttagelser i naturen. Til støtte for undervisningen tog Reventlow hjælp af lærere, som var ansatte i kostskolen-- en særpræget international kostskole for købstædernes borgerlige elite, der senere kom til at gå under navnet *Opdragelses-og Pensionsanstalten Bernstorffsminde*. Også den begyndte sin virksomhed i Korinthbygningen

Korinth Kro

HOSTEL, FEST- & MODELOKALE

nogenlunde samtidig som Interim seminariet. I 1797 kunne seminaristerne rykke ovre i den store seminariebygning, medens kostskoledrengene blev i Korinthbygningen, indtil der var bygget sidefløje og faglokaler ved seminaret til at kunne huse dem.

Den internationale kostskole var Reventlows mest avancerede uddannelsesinstitution. Den havde en undervisning og et undervisningsniveau som i meget kan sammenlignes med de realskoler, der ved samme tid voksede frem i købstæderne. Men til forskel for realskolerne var den internationale kostskole netop en kostskole, som byggede på et grundlæggende princip om den fælle dannelse, der ville udvikles ved, at eleverne omgikkes hinanden døgnet rundt ved, at de spiste, sov, undervistes og havde deres fritid sammen og var sammen med deres opdragende lærere i alle døgnets vågne timer. Kostskolen var en erhvervsrettet uddannelse, hvor håndværksfaglig dygtighed blev prioriteret, med en særlig bygning for drejning, hvor drengene kunne fabrikere lysestager og træartikler til hushold m.v. De fag, som drengene kunne få undervisning i, blev rettet mod deres fremtid inden for tre brancher- 1) købmands- og skibshandel, 2) militær erhvervsbane, der også inkluderede sømandskab og 3) videnskab, en fagsamling, hvor eleverne forberedte sig til en højere uddannelse, dog ikke til en præsteuddannelse, men til en uddannelse inden for naturvidenskabelige fag i f.eks. botanik, zoologi, geologi, bygningskonstruktion, ingeniørvidenskab etc. På skolen kunne drengene også forberede deres senere specialuddannelser ved at læse fag som latin (til brug for fag som botanik, geologi etc.), avanceret matematik, moderne sprog, som tysk, engelsk og fransk, naturvidenskabelige fag som fysik, kemi og geografi.

Undervisningen var tilrettelagt efter Reventlows pædagogiske mentor Peter Villaumes plan om en tredeling af fagplanen i det han kaldte *alimentær, kaldsforfødenhed og liberal dannelse*. Med de tre begreber mente Villaume, at skolen skulle have tre niveauer - grundlæggende basisfag, der skulle føre over til erhvervsrettet uddannelse, som siden skulle videreudvikles i en liberal dannelse, der gav videnskabelig tænkning. Det var op til den enkelte dreng og hans forældre at vælge, hvad som i den liberale dannelse oplevedes relevant for den valgte erhvervsorientering.

Undervisningen var meget individuelt tilrettelagt med prøver hvert semester, der bestemte elevens undervisningsplan, og der var mulighed for at tage parallelle undervisningsforløb i enkelte fag. Disciplinen var streng og kontrollen med elevernes personlige hygiejne, deres behandling af fagbøger og skrivebøger ligeså. Mest streng var kontrollen med elevernes moralske habitus. Idealet var at ikke lærerne - men eleverne selv opdrog hinanden til god opførsel.

Denne pædagogiske nyskabelse nåede knap nok at blive afprøvet på Korinth, før elever og deres lærere var draget videre til Bernstorffsminde, hvor seminariet var bygget og efterhånden gav navn til både seminarium og kostskole.

Da seminaristerne og kostskoleeleverne var flyttet, fik bygningen en ny funktion. Den blev da spinde- og væveskole og knyttede derved an til Reventlows engagement for egnens industrielle udvikling og interesse for det praktiske håndlag som del af en dannelsesstænkning.

Allerede i begyndelsen af 1780'erne havde Reventlows igangsat en tekstil industri på Brahetrolleborg ved at oprette en linnedmanufaktur. Linnedmanufakturen var et drejl- og damaskvæveri med 20 personer tilknyttet, blandt dem 7 vævere. Det er ingen tvivl om, at en af Reventlows hensigter med manufakturen var at følge tidens parole om at skabe nye arbejdspladser og en rentabel produktion. Det var dertil Reventlows ønske, at egnens unge kvinder skulle lære at spinde og væve, så de som voksne kunne bistå deres mænd med husholdnings indtægter, producere stof af god kvalitet til familiens tøj og indbo og kunne leve af arbejdet, hvis de skulle komme til at stå alene som familieforsørgere. Derfor oprettede han ikke mindre end 13 spindeskoler under godset med tilknytning til manufakturen, et uldspinderi og et høravlingsprojekt. En af spindeskolerne blev i 1790'erne Korinthbygningen, der med sine mange og høje vinduer skabte en lys arbejdsplads for vævere.

Det er ikke utænkeligt at Korinthbygningen, hvis den er ældre end antaget, har været brugt som spindeskole, før den kom til at rumme seminarium og kostskole. I en indberetning til Kommercekollegiet fra 1785 fremgår det, at der er to spindeskoler inden for sognet Brahetrolleborg, en i Brahetrolleborg med 11 spindere og en i Gærup med 46 spindere. "Spindeskolen på Brahetrolleborg" kan derfor være det sted, som i slutningen af 1780'erne ved Sybille Reventlow og Jens Baggesens navngivning blev Korinthmatriklen. Den senere Korinthbygning lå nemlig på godset hovedgårdsjord.

Navnet skole viser, at det praktiske arbejde var tænkt at bruges i uddannelsen af vævere, spindere og hæglere, helt i tråd med tidens generelle udvikling af industri i landdistrikterne og styrkelse af den håndværksmæssige kapacitet i landområderne. Den var også i tråd med en pædagogisk tænkning, der fokuserede på, det man kaldte *opdragelse til industri*.

Begrebet *industri* havde den gang en anden og langt bredere betydning end i dag. Industri betød ikke bare et industrielt anlæg, men virksomhed stræbsomhed, arbejdsomhed, der kunne omsættes også udenfor arbejdspladsen. *Opdragelse til industri* var derfor ikke blot en uddannelse i at mestre maskiner, men en opdragelse til en bestemt livsholdning. På moderne dansk ville man nok oversætte begrebet til at gøre arbejde/virksomhed til en livsholdning. I tiden sprog kaldtes det den *industriøse dannelse*, og den udsprang af en industriskolebevægelse, der gjorde sig gældende i både Danmark og Tyskland. I Tyskland havde bevægelsen ikke det samme økonomiske fokus på fattigdomsbekæmpelse, som spinde- og arbejdsskolebevægelsen fik i Danmark, selv om både industriskoler og spindeskoler/arbejdsskoler lærte børn og unge at bemestre redskaber og maskiner. Reventlow lod sig her som i mange andre forhold inspirere af tysk tænkning.

En af industriskolernes store teoretikere, Heinrich Philipp Sextro,¹ giver et eksempel på, hvordan en *flittig væver* adskiller sig fra en *industriøs væver*. Til forskel fra en flittig væver, der mener sig have ret til hvile efter afsluttet arbejde, går den industriøse væver efter afsluttet arbejde undersøgende rundt om væven og kontrollerer om alle spoler er fyldte og at alting fungerer korrekt. Han går derefter heller

¹ Heinrich Philipp Sextro: Über die Bildung der Jugend zur Industri. Erin Fragment, 1968

Korinth Kro
HOSTEL, FEST- & MØDELOKALE

ikke hjem og hviler, men hjælper sin søn med skolearbejdet og foretager vedligeholdelsesarbejder i hjemmet, hjælper en nabo m.v., m.v. Han er i beskæftigelse hele sin vågne tid.

Det er den selvstændighedskultur, som Reventlow ønsker, at hans bønder og håndværkere bliver opdraget til. Som industrielle mennesker bliver de selvstændige borgere med rettidig omhu, der er disciplinerede nok til at indrette sig efter rådende forhold uden at kny, er i stand til at udnytte tiden effektivt, udvikle deres evner både i håndens og åndens arbejde og til at overføre færdigheder fra en arbejdssituation til en anden. De bliver på den måde til nytte både for sig selv, familien, godset og staten.

Den industrielle dannelse, der her er tale om, taler direkte ind i vor egen tid. I etnologen Thomas Højrup's bog: *De glemte folk*, 1983, møder vi en moderne udgave af den industrielle dannelse. Højrup beskriver heri bl.a. de problemer en fagforening ved en fabrik i Skive i 1960'erne fik med en ny type medarbejdere, der boede i omkringliggende landområder, men havde måttet forlade deres små landejendomme og tage ansættelse som fabriksarbejdere. Når arbejdsdagen var slut, forlod de nødtigt arbejdspladsen, hvis de stod midt i en arbejdsproces. Når de tog hjem, hvilede de ikke, men hentede traktoren frem og pløjede et stykke jord, ordnede deres redskaber, vedligeholdte bygninger m.v. Deres arbejdskolleger ved fabrikken kaldte dem for fodermestre, fordi de tog deres normer som smålandbrugere med ind på fabrikken. De repræsenterer på mange måder den kategori, som i Højrup's terminologi befinder sig i en rural selvstændighedskultur, selv om de er lønarbejdere.

Det var netop en sådan rural selvstændighedskultur, som Reventlow ønskede at se udviklet på godset både blandt bønder og håndværkere, og Korinthbygningen blev en del af den industrielle dannelse, som havde med færdighed i at håndtere håndværksmæssige og industrielle maskiner at gøre.

Væveskolen og de to pædagogiske institutioner, læreruddannelsen og kostskolen, som alle havde hjemsted i Korinthbygningen i 1790'erne, ser umiddelbart ud til at have meget forskellige funktioner, men i Ludvig Reventlow's univers var der en fælles overbygning - nemlig *den industrielle dannelse*. I den indgik både praktisk håndværkskyndighed og teoretisk faglighed i en personlig livsholdning, som kan ses som et alment dannelsesbegreb. "Industri er en egenskab som alle samfundets medlemmer bør besidde", skrev Sextro.²

Omkring århundredskiftet fik Korinth sin fjerde funktion, idet stedet blev en kongeligt privilegeret kro, en funktion, som det bevarede indtil 2009, altså i over 200 år. I ni år stod bygningerne derefter tomme, men i kraft af det Reventlow nok ville kalde lokalbefolkningens industrielle dannelse, formåede de frivillige bag købet af kroen at forene praktisk håndlag med teoretisk overblik, fælles planlægning og entreprenørånd, så stedet i 2017 kunne opnå dets femte funktion – at være et forsamlingshus for lokalbefolkningen og et moderne vandrehjem for udefrakommende med plads udenfor såvel til biler som til græssende heste. Den industrielle dannelse lever derfor videre i Korinth Kros bygninger, ja den er selve grundlaget for bygningernes femte funktion.

² Sextro s.100 se også Mogens Nielsen: *Sløjd. Træk af fagets idehistorie*. Dansk Sløjdlærerskole 100 år. Dansk Sløjdlærerskoles Forlag 1986.